

Веракшич Т. В.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЯ ЖІНОК У СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

Статтю присвячено виявленню лексико-граматичних характеристик мовлення жінок у сучасному німецькому публіцистичному просторі (на матеріалі восьми інтерв'ю, які були виокремлені з онлайн-версій німецьких періодичних видань "Frankfurter Allgemeine Zeitung" та "Zeit Online"). У науковій розвідці встановлено, що питання гендерної рівності та поваги між чоловіками та жінками як ніколи гостро постало у XXI столітті. Стрімкий розвиток суспільства, розширення соціальних норм і рамок, а також значний зріст ролі жінок у сучасній науковій спільноті не лише сприяють процесу нівелювання гендерного розподілу ролей, а і привертають досить значну увагу науковців зі всіх сфер наукового пізнання. З'ясовано, що сучасний етап розвитку лінгвістичної науки визначає за необхідне дослідження саме гендерного аспекту мови, оскільки він неабияк впливає не лише на внутрішньолінгвістичні процеси, але і на функціонування й особливості сучасного соціокультурного дискурсу. Дуже важливо також розуміти, що необхідно ставити собі за мету не визначення якогось гендеру як такого, що домінує в лінгвістичному середовищі, а концентруватись на тому, які лексичні, граматичні, стилістичні засоби мовного вираження представники кожного гендеру обирають та повсякчас використовують. Дослідження особливостей жіночої мови саме на матеріалі публіцистичних джерел є досить доцільним, оскільки публіцистика прямо впливає на формування мовної поведінки середньостатистичної людини, яка може запозичувати деякі комунікативні та мовні патерни безпосередньо з публіцистичних джерел. У процесі дослідження виявлено, що характерними особливостями для жіночої мови є значне вживання фразеологізмів та сталих виразів, символічних та художніх конструкцій, термінів і англіцизмів, а також високий рівень мовної стандартизації.

Ключові слова: гендер, жіноча мова, лексика, граматики, комунікативна поведінка, стандартизація.

Постановка проблеми. Сучасний світ не стоїть на місці, а разом із ним розвиваються і різноманітні культури по всьому світу, а також мови. З'являються нові слова, граматичні норми, запозичуються нові слова та терміни. Зважаючи на це, можна стверджувати, що зі зміною мови як такої змінюється і комунікативна поведінка її носіїв. Проблема вивчення особливостей мовлення чоловіків і жінок стоїть надзвичайно гостро в сучасному світі гендерної рівності та стирання гендерних меж.

Німецька мова – це одна з міжнародних мов та друга за поширеністю в Європі, а тому можна сміливо стверджувати, що вона стрімко розвивається, оскільки на розвиток мови впливає все: від наукового прогресу до соціальних змін. Питання вивчення особливостей саме жіночої мови є також животрепетним, тому що з розширенням кордонів, які існували в суспільстві, для жінок розширюється і поле можливостей, у яких вони можуть себе реалізувати. Закономірно, що такий процес

приводить до збільшення кількості фахівчинь у різних сферах, які не лише послугують німецькою мовою, а і безпосередньо змінюють її.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових розвідок вітчизняних лінгвістів, які розглядали питання гендерних розбіжностей у комунікативній поведінці, зокрема вивчення мовлення жінок, немає вичерпних досліджень. Однак на особливу увагу заслуговують праці таких науковців: Є. М. Бакушевої, Є. І. Гапової, Є. І. Горошко, Н. Н. Розанової, А. В. Кириліної, С. Дебра.

Постановка завдання. *Метою* статті є виявлення й аналіз лексико-граматичних особливостей мовлення жінок у сучасному німецькому публіцистичному просторі.

Для досягнення окресленої мети потрібно розв'язати такі завдання:

1) дослідити сучасний німецький публіцистичний простір, проаналізувати його на предмет особливостей жіночої комунікативної поведінки;

2) вивчити лексичні та граматичні особливості сучасної німецької жінки в німецькому публіцистичному просторі;

3) охарактеризувати лексико-граматичні особливості мовлення жінок у сучасному німецькому публіцистичному просторі.

Об'єктом дослідження є комунікативна поведінка сучасних німецьких жінок у публіцистичному просторі, а **предметом** аналізу – лексико-граматичні особливості їхнього мовлення.

Виклад основного матеріалу. Ще на початку дослідження необхідно звернути увагу на відмінності між поняттями «стать» та «гендер» (*der Sexus* та *das Genus* відповідно), оскільки в сучасний період емансипації проблема їхньої відмінності стоїть вкрай гостро. Згідно з німецькомовним словником Duden Online термін *der Sexus* означає природну стать людини і може також називати біологічну стать. Термін *der Sexus* визначає набір природних особливостей людини, які вона отримує з народження [7]. Також досить важливе визначення поняття «стать», подане в «Оксфордському словнику»: «Будь-хто із двох категорій (чоловік чи жінка), до числа яких належать усі люди та більшість живих істот на основі того, які вони мають репродуктивні функції» [8]. Очевидним є факт, що коли ми говоримо про термін *der Sexus*, або ж «стать», то в цій парадигмі розглядаємо саме біологічні відмінності між чоловіками та жінками.

На противагу терміну «стать» у сучасному світі виступає термін «гендер», який вказує вже на відмінності між чоловіками та жінками в соціальному плані. У словнику Duden Online подано таке визначення поняття «гендер»: «Гендер – це статева ідентичність людини в контексті соціальних взаємодій (тут говоримо про самосвідомість, самооцінку та рольову поведінку в суспільстві)» [7]. Необхідно також надати визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо того, що ж таке гендер: «Гендером є роль, сформована соціально, така модель поведінки, діяльності і особливості, які суспільство вважає доречними для чоловіків та жінок» [14].

У сучасний період розквіту емансипації та феміністичного руху дискусія довкола відмінності біологічної статі та гендеру постійно розширюється та стає все більш актуальною. Причиною можна вважати те, що та частина суспільства, яка не може прийняти свою біологічну стать і має проблеми із власною статевою ідентифікацією, має змогу нині виконати так званий «гендерний перехід». У такому разі людина переймає

соціальні ролі й особливості протилежної статі і починає функціонувати в суспільстві як особа того гендеру, який був обраний самостійно. У разі гендерного переходу не є важливою біологічна стать людини, важливим є лише те, як людина себе самоідентифікує.

Тож необхідно підкреслити, що у статті під словом «жінки» розуміємо всіх тих осіб, які гендерно ідентифікують себе жінками, незважаючи на біологічну стать.

Незважаючи на зростання тенденцій рівноправ'я в усіх сферах життя, дослідники все ще вказують на нерівномірне представлення людей чоловічого та жіночого гендерів у сучасній мові. Більшість мов світу є андроцентричними, тобто орієнтованими на чоловіка, отже, вони фіксують світ із чоловічого погляду. На це може вказувати, наприклад, те, що більшість слів, які призначені бути звертанням до групи людей, чоловічого роду. У такій мовній моделі жіноча комунікативна поведінка не є нормою, вона протиставляється традиції, тобто чоловічій мові.

Потрібно пам'ятати, що в мові відбиваються всі види стереотипів та упереджень, які формуються в суспільстві, хоча сама мова і підтримує їх. Чим вищий рівень розвитку окремого суспільства, тим менш чітко можна простежити статеву диференціацію в тій мові, яка це суспільство обслуговує [1, с. 32–36]. Зважаючи на це, можемо вважати, що статева диференціація в німецькій мові не може мати аж надто чіткого вираження, оскільки німецьке суспільство може по праву вважатись одним із найбільш розвинених у світі. Проте, навіть з огляду на високий рівень розвитку суспільства в Німеччині, деякі особливості в комунікативній поведінці жінок усе ж наявні.

У статті під час вивчення особливостей жіночої мови найбільше уваги приділяємо лексичним та граматичним особливостям, оскільки вони є досить помітними та значними.

Однією з досить характерних лексичних особливостей сучасної мови німецьких жінок є те, що вони сміливо та вміло користуються термінологією своєї галузі, наприклад:

Es ging mit einer Recherche über ein Produkt los: den Relaxer, ein chemisches Mittel, das schwarze Frauen zum Glätten ihrer Haare verwenden, eine weitverbreitete Methode / Усе почалося з дослідження одного продукту: релаксатора, хімічної речовини, яку темношкірі жінки використовують для випрямлення волосся, усвітньо поширений метод [4].

Es gibt die sogenannte Neuroplastizität / Існує так звана нейропластичність [11].

Der Körper versucht, die Selbsthitze loszuwerden, indem die Durchblutung der Haut verstärkt wird / Організм намагається позбутися самонагрівання за допомогою збільшення притоку крові до шкіри [5].

Варто зазначити, що також досить поширеним та характерним для лексичного аспекту комунікативної поведінки німецьких жінок є використання фразеологізмів, сталих виразів. Наведемо приклади:

Besser ist es, Schritt für Schritt einzelne Etappenziele zu erreichen / Буде краще досягати цілей поетапно, крок за кроком [11].

Wir stehen aber nicht unter dem Druck, schnell zu wachsen / Проте ми не стоїмо під тиском необхідності зростати швидко [4].

Es lässt sich schlecht denken und arbeiten, wenn einem das Blut in den Adern gerinnt / Працювати і думати вдається надзвичайно важко, коли у твоїх жилах холоне кров [11].

Wir behalten die Situation natürlich im Auge / Звичайно ж, ми стежимо за ситуацією [9].

Подібно до використання сталих виразів жінки досить часто вдаються до вживання образних та символічних конструкцій різних видів. За приклад таких конструкцій вважаємо:

Ich würde mich langweilen, wenn wir nur in unseren ethnischen Schubladen stecken geblieben, und ich habe mit meiner Kunst lange daran gearbeitet, einen Ausweg zu finden / Я би занудилась, якби ми так і залишались схованими в нашій етнічній шухляді і за допомогою свого мистецтва я багато працювала над тим, щоб знайти вихід із цієї ситуації [12].

Wir wollen einen Raum schaffen, ohne erhobenen Zeigefinger / Ми хочемо створити такий простір, у якому на нас би не вказували пальцем [4].

Vielleicht ist das nur eine romantische Hoffnung von mir, aber ich kann mir vorstellen, dass sich diese kommerzielle Vereinnahmung des Fußballs irgendwann totläuft und die Fans sich davon abkehren / Можливо, це лише моє романтичне сподівання, проте я можу собі уявити, що цей комерційний захват футболу колись зникне і фанати від цього віддаляться [9].

Оскільки «фразеологізми є яскравим прикладом культурного надбання етносоціуму, своєрідним показником ментальності, інтелектуальних цінностей, побуту, звичаїв, історії носіїв певної мови» [2, с. 65], така досить поширена тенденція до вживання сталих виразів, образності та символізму в жіночій мові може вказувати на те, що

жінки люблять виражатись досить експресивно та дещо поетично, додаючи у свою повсякденну мову стилістично забарвлені елементи.

Ще однією досить важливою лексичною особливістю, яку було виявлено у процесі дослідження, є досить значне вживання жінками англіцизмів. Під англіцизмом у роботі розуміємо, услід за В. А. Котвицькою, «запозичену із британської чи американської англійської мови одиницю (слово, комбінації слів) різних ступенів освоеності» [3, с. 247]. Наприклад:

So kam ich darauf, dass es keine Publikation für schwarze Frauen gibt, die Bereiche wie Lifestyle, Gesundheit oder Gesellschaft und politische Themen umfasst / Так я прийшла до того, що немає жодного видання для темношкірих жінок, яке б охоплювало такі теми, як спосіб життя, здоров'я суспільства чи політика [4].

Sie müssen neben dem Homeoffice das Homeschooling ihrer Kinder hinbekommen / На додаток до роботи з дому їм доводиться займатись ще і дистанційним навчанням дітей [11].

Wir haben fest zugeschriebene Positionen mit Blick aufs Spielfeld, aber wir können nicht wie gewohnt nach einem Spiel in der sogenannten Mixed-Zone Spieler und Trainer interviewen / Ми маємо спеціально відведені для нас місця з видом на поле, але ми не можемо брати інтерв'ю у тренерів та гравців у змішаній зоні, як це було раніше [9].

Така тенденція до вживання англіцизмів у німецькій мові вказує на те, що мова не є статичним явищем, вона постійно змінюється, у ній постійно з'являється щось нове. Однією з ознак постійного розвитку мови є, серед іншого, інтернаціоналізми та запозичення з інших мов.

Отже, можемо зазначити, що жінки часто використовують стилістично забарвлені елементи для яскравішого самовираження та більш широкого донесення своєї думки, а також із легкістю оперують термінами та повсякчас використовують лексику, яка прийшла в німецьку з англійської.

Із граматичного погляду жіноча мова виявилась досить нейтральною, проте у процесі дослідження нам усе ж вдалося виявити одну, але дуже значну особливість, яку не можна випускати з уваги.

Напевно, найбільш помітною та значною особливістю є стандартизованість жіночої мови. Жінки здебільшого користуються досить офіційною мовою, майже не дозволяють собі скорочень та нецензурної/неформальної лексики. Деякі дослідники вважають, що така схильність до стандартизації мови вказує на те, що у процесі комунікації жінки намагаються закріпити

свій соціальний статус. Уважається, що є деякий взаємозв'язок із мовними варіантами, яким віддають перевагу жінки, та сукупністю культурних значень, у число яких входять формальність, увічливість, поступливість. Інакше кажучи, така комунікативна поведінка є аспектом загальної культурної моделі поведінки, яка вважається прийнятною в суспільстві [10, с. 123–137]. Прикладом такої стандартизації можуть слугувати:

Da muss ich Ihnen widersprechen / У цьому разі я мушу Вам заперечити [10].

Das glaube ich nicht / Я в це не вірю [6]

Ja, mir fällt es nicht leicht, diesen Widerspruch zu erklären / Мені нелегко вдається пояснити цю суперечність [15].

Висновки і пропозиції. У процесі дослідження виявлено, що жіноча мова має особливості, проте натепер вони стають менш значимими та помітними. Така тенденція свідчить про те, що жіноча мова вже не є «слабкою» чи «неофіційною» мовою, як уважалось у лінгвістиці раніше. Гендерні рамки досить сильно знівельовались і в мовознавстві.

Проте все одно необхідно виділити виокремлені нами особливості жіночої мови. Отже, з лексичного погляду важливими особливостями можна назвати:

- часте вживання жінками термінології тієї сфери, експерткою в якій є жінка;
- значне використання сталих та фразеологічних виразів;
- образність та символічність висловлювань;
- уживання англіцизмів.

Щодо граматичного аспекту, то єдиною, але все ж таки досить значною особливістю жіночого мовлення є прагнення до стандартизації та використання правильних граматичних форм.

Уважаємо подальші дослідження даної теми надзвичайно актуальними, оскільки як у суспільстві, так і в лінгвістичній спільноті все ще наявні деякі гендерні стереотипи, які не завжди позитивно впливають на образ жінки в науці та суспільстві загалом. За допомогою сучасних досліджень такі стереотипи можна розв'язати й укорінити в суспільстві нове розуміння гендерних питань розбіжностей між чоловіками та жінками.

Список літератури:

1. Бакушева Е. М. Особенности эмоциональной речи мужчин и женщин. *Язык и эмоции* : сборник научных трудов. Волгоград : Перемена, 1995. С. 32–36.
2. Котвицька В. А. Особливості семантичної адаптації та функціонування англіцизмів у сучасній німецькій публіцистиці. Мовні і концептуальні картини світу. 2013. Вип. 43 (2). С. 246–251. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2013_43%282%29_39.
3. Надточій К. А., Лазебна О. А. Щодо проблеми класифікації фразеологізмів у сучасній німецькій мові. *Молодий учений*. 2019. № 6 (1). С. 65–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_6%281%29_16.
4. Ameri-Siemens A. Wie politisch können Haare sein? *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 2021. URL: <https://www.faz.net/aktuell/feuilleton/debatten/interview-mit-der-rosamag-gruenderin-ciani-sophia-hoeder-17411349.html>.
5. Bei Hitze schadet es nicht, mal eine Mahlzeit ausfallen zu lassen. *Zeit Online*. 2021. URL: <https://www.zeit.de/zeit-magazin/wochenmarkt/2021-06/essen-hitze-appetit-getraenke-wasser-energie-ernaehrungswissenschaft>.
6. Djahangard S. Viele Menschen verbringen mehr Zeit im Job als mit dem Partner. *Zeit Online*. 2021. URL: <https://www.zeit.de/arbeit/2021-01/prekaere-arbeit-prekaere-liebe-christine-wimbauer-mona-motakef-soziologie-beziehung>.
7. Duden – Deutsches Universalwörterbuch. Mannheim : Bibliographisches Institut.
8. Gender. *Oed.com*. Oxford English Dictionary, 2010. Web. 2. Feb. 2013.
9. Keller M. Das Problem mit der angemessenen Distanz. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 2021. URL: <https://www.faz.net/aktuell/feuilleton/medien/wm-2022-in-qatar-moderatorin-jessy-wellmer-im-gespraech-17372791-p2.html>.
10. Pontius J., Uken M. Natürlich gibt es kein Recht auf Billigfleisch. *Zeit Online*. 2021. URL: <https://www.zeit.de/wirtschaft/2021-04/julia-kloekner-lebensmittel-massentierhaltung-tierwohl-label-gruene-eu>.
11. Stark M. Selbst die Fleißigsten haben Zweifel. *Zeit Online*. 2021. URL: <https://www.zeit.de/2021/26/homeoffice-lockdown-leistung-psyche-evelyn-albrecht>.
12. Timm T. Ein schönes, gruseliges Chaos. *Zeit Online*. 2021. URL: <https://www.zeit.de/2021/23/karawalker-kunst-usa-sklaverei-rassismus-kunstmuseum-basel>.
13. Trudgill P. Sociolinguistics. An introduction. Middlesex, 1974. 184 p.
14. What Do We Mean by “sex” and “gender”? *World Health Organization*. 2013. Web. 30. Feb. 2013. URL: <http://www.who.int/gender/whatisgender/en/>.
15. Würfel C. Ich wurde für ihn unsichtbar. *Zeit Online*. 2021. URL: <https://www.zeit.de/2021/26/ddr-gastarbeiter-alina-simmelbauer-vater-suche>.

Verakysch T. V. LEXICAL AND GRAMMATICAL FEATURES OF WOMEN'S SPEECH IN CONTEMPORARY GERMAN JOURNALISM

The article discusses the lexical and grammatical peculiarities of women's speech in contemporary German journalism (on eight interviews extracted from the online versions of the German periodicals Frankfurter Allgemeine Zeitung and Zeit Online).

The issue of gender equality and respect between men and women has become more acute than ever in the twenty first century. The rapid development of society, the expansion of social norms and frameworks, as well as the significant increase in the role of women in the modern scientific community not only contribute to the process of levelling the gender distribution of roles, but also attract quite a lot of attention of scientists from all areas of scientific knowledge. Linguists are not standing aloof from this problem and are actively studying the differences in male and female speech from a linguistic point of view. The modern stage of linguistic science development determines the necessity of studying the gender aspect of language, as it influences not only intralinguistic processes, but also the functioning and features of modern socio-cultural discourse. It is also very important to understand that it is necessary not to aim at identifying any gender as dominant in the linguistic environment, but to focus on what lexical, grammatical, stylistic means of linguistic expression representatives of each gender choose and constantly use. It is worth adding that all such research is extremely important not to be carried out in isolation from the communicative and pragmatic context.

The communicative behaviour and speech patterns of men and women play an extremely important role in the process of establishing and changing the linguistic norm. The research of features of women's language exactly on the material of journalistic sources is quite reasonable, as journalism directly affects the formation of speech behavior of an average person, who can borrow certain communicative and linguistic patterns directly from them.

The article considers lexical and grammatical features of modern women's speech from different spheres of public life and analyses them. The study reveals that the characteristic features of women's speech are the significant use of phraseology and stable expressions, symbolic and artistic constructions, terms and Anglicisms, as well as a high level of linguistic standardisation.

Key words: *gender, women's speech, vocabulary, grammar, communicative behaviour, standardisation.*